

Mindaugas Tamošaitis
10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlis, I dalis
„Baltos lankos Klett“, 2024

RECENZIJĄ

2024-05-31

Parengtą 10 (II gimnazijos) klasės istorijos vadovėlio I dalį sudaro keturi skyriai ir dvidešimt septynios temos. Keturis skyrius sudaro aiškiai, mokiniams patrauklia forma ir iš esmės, trimis aspektais pristatomas temos reikšmingumas, teorinė ir metodologinė dalys, kurių pagrindą sudaro apibendrinamosios ir tyrinėjimą ugdančios užduotys su istorijos rašytiniais, vizualiniais šaltiniais bei žemėlapiais. Kiekvieną temą reziūuoja pakankamai tikslingai sudarytas sąvokų žodynėlis. Visi keturi skyriai turi parengtas apibendrinamąsias užduotis. Keturių skyrių apibendrinamąsias užduotis sudaro trijų tipų veiklos: istorinis tyrimas; darbas su tekstu, skatinant mokinį (-ę) savarankiškai ištaisyti jame paslėptas istorinių įvykių klaidas; tęstinės uždaro tipo užduotys. Kiekvienoje temoje yra formuluojamas klausimas temos *aktualumui* ir / ar *problemam* išnagrinėti bei jai atskleisti.

Vadovėlio turinio temų pavadinimų formuluotės konkrečios, iš karto leidžiančios suprasti, kokios temos bus pristatomos. Pirmoje, įvadinėje temoje – *Naujausieji laikai Europoje ir Lietuvoje* – rekomenduočiau 1.2 lentelėje *Tarpukario Europos diktatūrinis valdymas* esančią informaciją integruoti į 1.6 paveikslą (žemėlapi) *Europa po Pirmojo pasaulinio karo*. Šios temos sąvokų žodynėlyje esančią sąvoką *reparacija* rekomenduočiau formuluoti aiškiau: *karą sukėlusį ir pralaimėjusį arba okupaciją vykdžiusi valstybė prekėmis, pramonine įranga, transporto priemonėmis, karine technika ar kitomis vertybėmis moka reparaciją dėl karo ar okupacijos nuostolių patyrusioms šalims*. Ketvirtoje temoje – *Lietuvos nepriklausomybės karas (1918 m. pabaiga – 1920 m.)* – 4.10 paveiksle *Lietuvos ir Lenkijos demarkacinės linijos* rekomenduočiau žemėlapyje pasviru brūkšniu užbrūkšniuoti visą Vilniaus krašto teritoriją, kuri pasibaigus nepriklausomybės karui, kaip Vidurio Lietuva, buvo prijungta prie Lenkijos Respublikos.

Penktoje temoje – *Steigiamasis Seimas ir jo darbai* – vertėtų paminėti, kad, be priimtų trijų reikšmingiausių įstatymų (LR Konstitucijos, Žemės reformos, Piniginio vieneto įstatymo), buvo surengta apie 2000 posėdžių. Juose rengtos reformos, įstatymai, kontrolės mechanizmai, derybų instrukcijos. Šiame seime pradėta sisteminti įstatymų leidybą, priimti 268 įstatymai ir kiti teisės aktai vykdomosios valdžios funkcionavimui.

Septintoje temoje – *Klaipėdos krašto karinė operacija ir krašto prijungimas prie Lietuvos* – vertėtų užakcentuoti, kad 1924 m. Lietuvos ir Ambasadorių konferencijos (Didžiosios Britanijos, Italijos, Japonijos ambasadorių Prancūzijoje ir Prancūzijos UR ministro) pasirašyta Klaipėdos krašto konvencija nustatė sąlygas, kuriomis suverenumo teisės Klaipėdos krašte buvo perduotos Lietuvai (1 str.). Bent vienu sakiniu reiktų užsiminti, kuriose Klaipėdos krašto gyvenimo srityse (įstatymų leidyba, savivalda, teismai, tikybos, švietimo reikalai) veikė

autonomija. Apie tai nieko neužsimenama ir dešimtos temos – *Antano Smetonos autoritarinis valdymas* – ketvirtoje potemėje *Santykiai su Vokietija*.

Keturioliktoje temoje – *Lietuvos visuomenė, ūkis ir pramonė* – teigiama, kad Lietuvos žemės ūkį skaudžiai paveikė 1929–1933 m. pasaulinė ekonominė krizė, dėl kurios valstiečiai sparčiai nuskurdo. Rekomenduočiau paminėti, kad viena iš reikšmingesnių priežasčių buvo ne tik pasaulinė ekonominė krizė, bet ir Kaune vykęs (1934–1935 m.) Klaipėdos krašto nacių, Noimano-Zaso bylos procesas, kurio pasekmė – nacistinės Vokietijos pradėta ekonominė blokada prieš Lietuvą.

Devynioliktos temos – *Antrojo pasaulinio karo priežastys ir veiksmai 1939–1940 metais* – turinį, o ir savarankiško tyrinėjimo potemę, rekomenduočiau pailiustruoti šia karikatūra: https://www.reddit.com/r/PropagandaPosters/comments/9bkvho/nazi_germany_soviet_union_and_the_neutral/.

Dvidešimt šeštos temos – *Karo kasdienybė, kolaboravimas ir pasipriešinimas okupuotose šalyse* – 26.1 lentelę 1934–1945 m. svarbiausios nacistinės Vokietijos koncentracijos stovyklos rekomenduočiau pakeisti žemėlapiu, kuriame geografiškai būtų pažymėtos nacių koncentracijos stovyklos su įsteigimo metais bei chronologiniu žymėjimu, nuo pirmosios – Dachau (netoli Miuncheno) – iki paskutinės – Bergenas–Belzenas (netoli Hanoverio).

Vadovėlyje gausu tiek pirminių, tiek ir antrinių istorijos šaltinių. Pastarųjų analizė mokiniams sudarys galimybę mokytis savarankiškai tyrinėti, analizuojant istorijos šaltinius (atsiminimus, dokumentus, laikraščių ištraukas), nustatyti priežastis, formuluojant apibendrinimus ir parengiant išvadas, savo atsakymą pagrindžiant argumentais. Ne mažiau svarbu, kad istorijos vadovėlyje esami tiek rašytiniai, tiek vaizdiniai šaltiniai (karikatūros, nuotraukos) sudarys mokiniams galimybę savarankiškai palyginti, susieti, įvertinti skirtingus istorinius įvykius, procesus, asmenybes, jų reikšmę tolesnėje istorinėje laiko tėkmėje.

Istorijos vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei, I dalis, atitinka bendruosius ir specialiuosius reikalavimus vadovėliams, todėl gali būti spausdinamas.

Vyresnysis istorijos mokytojas dr. Martynas Maniūsis
Vilniaus Žirmūnų gimnazija

